

דכתיב: "ויאמר אליהו התשבי מתושבי גלעד" (96) אל אחאב: חי ה' אלהי ישראל אשר עמדתי לפניו [שאני רגיל לעמוד לפניו בתפילה], אם יהיה השנים האלה טל ומטר, כי אם לפי דברי [עד שאבוא בציווי הקדוש ברוך הוא להודיעך שכבר יהיה מטר]" (97). ובאמת כך היה, כפי שנאמר בהמשך: "ויהי מקץ ימים וייבש הנחל כי לא היה גשם בארץ".

הרי שאמר אליהו, שיעצרו הטל והמטר.

מזאי טעמא? למה לא חייבוהו חכמים להזכיר?

אמר רבי חנינא: לפי שטל (93) ורוחות אין נעצרין לעולם (94). שאלמלא הם — אין העולם מתקיים. ולכן אין צריך להזכירם ולבקש עליהם (95).

ועתה מבארת הגמרא מנין לנו שאין הטל והרוחות נעצרין לעולם.

וטל — מנלן דלא מיעצר [מנין לנו שאינו נעצר לעולם]?

הגשם, אין זה חיוב, אלא מזכירים את חוק ודרך הגשם, כי הטל והרוחות מועילים לארץ לתקנה ולגובה. רש"י. ועיין בשו"ע סימן קי"ד סעיף ד' ובמשנה ברורה שם.

96. כתבו התוספות, שנקרא אליהו כך, משום שהוא היה מן המיושבים בגלעד. והיינו, לפי שהרגו ישראל את יושבי יבש גלעד על מעשה פילגש בגבעה [כפי שמובא בספר שופטים פרק יט], ולא נשאר שם כי ש מעט מן היושבים בעיר, כי כל השאר היו אנשים שנאספו מבחוץ. לכך מעיד הכתוב כי אליהו היה מן התושבים. וכתב המהרש"א, שנראה שלכן מכונה אליהו בשם "התשבי", לפי שהיה מן המיושבים שם. אבל רש"י על הפסוק כתב, שנקרא תשבי על שם עיר מגוריו הראשונה, שנקראה "תושב". וכן כתב שם הרד"ק. ועיין עוד ברש"י על שופטים [כ' מ"ה, ד"ה ויכו ממנו].

97. הסיבה לכך היתה, משום שאחאב התריס כלפי אליהו ואמר: הרי בתורה כתוב: "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר", והנה עתה כל ישראל עובדים עבודה זרה, ובכל זאת אין הגשמים נעצרים!

אבל התוספות כתבו בשם הר"מ, שבימות החמה אין לומר "משיב הרוח".

וכך כתב בשיטה לבעל הצרורות: לא חייבו חכמים להזכיר — ואפילו שהם טובים כמו מטר. ואם בא להזכיר מזכיר — פירוש, כל אחד בזמנו, כי אינו נקרא משנה המטבע. אבל אין לומר שאם בא להזכיר משיב הרוח וטל בכל זמן מזכיר.

93. כתב המגן אברהם [סימן קיד סק"ד], שאף שאין חייבין להזכיר את הטל, מכל מקום טוב לאמרו, כדי שיהיה לברכה [כפי שמבואר להלן, שיש טל של ברכה]. ומכל מקום אם לא הזכירו במקומו, אף שלא סיים את הברכה, אין מחזירין אותו, מאחר שאין חיוב כלל לאמרו. ועיין שם ברמ"א ובמשנה ברורה.

94. אף שטל של ברכה נעצר, כפי שהגמרא אומרת להלן, מכל מקום היות ואין הדבר ניכר, שהרי שני סוגי הטל — מין אחד הם, אלא שברכת ה' תבלין להשביח את אותו טל של ברכה, ואין הגבורה ניכרת, לכן לא חייבו להזכיר. ריטב"א.

95. ומה שמזכירים בתפילה "משיב הרוח ומוריד